

O'ZBEKISTONDA INVESTISIYA MUHITI JOZIBADORLIGINI OSHIRISHNING HUQUQIY MEYORLARI

Sadriddinov Baxtiyor Shamshiddin o'gli
(Namangan muhandislik-qurilish instituti, o'qituvchisi)

Annotatsiya: Maqolada O'zbekistonda investisiya muhitini va jozibadorligini oshirish hamda mohiyati, xorijiy investisiyalarni iqtisodiyotdagi o'rnini hamda o'zlashtirilgan investisiyalarning tarkibi va investision loyihalar tahlil etilgan.

Kalit so'zlar: investisiya, investisiya muhiti, investisiya jozibadorligi, erkin iqtisodiy zona

Аннотация: В статье анализируется важность и значение повышения инвестиционного климата и привлекательности в Узбекистане, роль иностранных инвестиций в экономике, состав приобретаемых инвестиций и инвестиционных проектов.

Ключевые слова: инвестиции, инвестиционная среда, инвестиционная привлекательность, свободная экономическая зона.

Abstract: The article analyzes the importance and importance of increasing the investment climate and attractiveness in Uzbekistan, the role of foreign investments in the economy, the composition of the acquired investments and investment projects.

Key words: investment, investment environment, investment attractiveness, free economic zone

O'zbekistonda investisiya muhitini jozibador qilish uchun bir qator huquqiy me'yorlar ishlab chiqilgan va amalga oshirilmoqda. Bu me'yorlar mamlakatda investorlar uchun qulay sharoitlar yaratish, xorijiy sarmoyalarni jalb etish va mahalliy iqtisodiyotni rivojlantirishga xizmat qiladi.

Keyingi yillarda O'zbekiston Respublikasida ishbilarmonlik va investisiya muhitini tubdan yaxshilash, biznes yuritish shartlarini baholashning jahon amaliyotida umume'tirof etilgan mezonlar tizimini joriy etish va tadbirkorlik faoliyatini ta'minlash bo'yicha keng ko'lamlı chora-tadbirlar amalga oshirildi.

2023 yilning yanvar-dekabr oylarida asosiy kapitalga investisiyalarning 66,4 % i yoki 233,8 trln. so'mi jalb etilgan mablag'lar hisobidan moliyalashtirilgan bo'lsa, korxonalar, tashkilot va aholining o'z mablag'lari hisobidan 33,6 % yoki 118,3 trln. so'm moliyalashtirildi. 2023 yil yanvar-dekabr oylari yakunlari bo'yicha investisiya statistikasi ko'rsatkichlarini shakllantirish bo'yicha 3 701 ta yirik korxonalar va 4 409 ta kichik biznes sub'yektlari tomonidan hisobotlar qabul qilindi.

Tadbirkorlik subektlarini davlat ro'yxatidan o'tkazish, kredit berish, xo'jalik nizolarini ko'rib chiqish, tadbirkorlikni tugatish tartib-taomillari sezilarli darajada

soddalashtirildi va xarajatlari arzonlashtirildi. Mulknini ro'yxatga olish, yer uchastkalarini ajratish, qurilishga ruxsatnomalar berish, elektr tarmoqlariga ulashda "bir darcha" tamoyilini keng joriy etish bo'yicha faol ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2020 yil 29 dekabrda Oliy Majlisga murojaatnomasida "iqtisodiy o'sishga, avvalo, raqobatdosh sanoat zanjirlarini yaratish hamda bunday loyihalarga investisiyalarni ko'paytirish orqali erishiladi" [1] deb so'z yuritganlar.

O'zbekiston Respublikasida quyida ushbu huquqiy me'yorlardan asosiylarini keltirib o'tamiz:

1. Investisiyalarni qo'llab-quvvatlash va himoya qilish bo'yicha qonunchilik:

- O'zbekistonda "Investisiyalar va investisiya faoliyati to'g'risida"gi qonun qabul qilingan bo'lib, unda xorijiy investorlarning huquqlari va manfaatlarini himoya qilish kafolatlari belgilangan.

- Ushbu qonunga ko'ra, xorijiy investorlarning faoliyatiga davlat tomonidan to'sqinlik qilinmaydi, ularning mol-mulklari sud qarorisiz musodara qilinmaydi va ular uchun kafolatlar yaratiladi.

2. Soliq va bojxona imtiyozlari:

- Investorlarga turli soliq va bojxona imtiyozlari taqdim etilgan. Xususan, ma'lum sohalarida faoliyat olib boradigan xorijiy investorlarga soliq stavkalarida chegirmalar, ayrim bojxona to'lovlaridan ozod qilish kabi imtiyozlar beriladi.

- Erkin iqtisodiy zonalarda faoliyat ko'rsatayotgan korxonalar uchun qo'shimcha soliq va bojxona imtiyozlari ko'zda tutilgan.

3. Erkin iqtisodiy zonalar va maxsus sanoat zonolari:

- O'zbekistonda bir nechta erkin iqtisodiy zonalar (EIZ) va maxsus sanoat zonolari tashkil etilgan. Bu hududlarda faoliyat yurituvchi investorlar uchun soliq, bojxona va boshqa to'lovlar bo'yicha keng imkoniyatlar yaratilgan.

- Ushbu zonalardagi korxonalar uchun huquqiy himoya mexanizmlari ham mustahkamlangan.

4. Investision nizolarni hal qilishning huquqiy mexanizmlari:

- O'zbekiston xalqaro investision nizolarni hal qilish konvensiyalariga qo'shilgan va investorlarning nizolarni xalqaro arbitrajda ko'rib chiqish huquqi mavjud.

- Mamlakatning ichki qonunchiligida ham investision nizolarni hal qilishning aniq mexanizmlari belgilangan.

Davlat qarzining past darajasi va sezilarli oltin-valyuta zaxiralari tufayli yetarlicha kuchli makroiqtisodiy barqarorlikni saqlab qolgan holda yiliga 8%. Ilmiy adabiyotlarda investision muhit terminiga juda ko'p tushunchalar berilgan. Jumladan, Glagoleva va Beloguralarning fikricha, "mamlakat yoki mintaqaning investision muhiti moliyaviy qo'yilmalar jozibadorligi ma'lum darajasini belgilovchi siyosiy,

ijtimoiy, iqtisodiy hamda davlatni huquqiy sharoitlari tavsifini birgalikda umumlashtirilganidir". Investision muhit to'g'risidagi ilmiy qarashlarni umumlashtirgan xolda, bu tushunchani ma'lum investision jarayonlarni amalga oshishi va rivojlanishini belgilaydigan turli omillar yig'indisi sifatida ifodalanganligini ko'rish mumkin.

Tiklanish va taraqqiyot jamg'armasi hisobidan o'zlashtirilgan investisiyalar hajmi 1,6 trln. so'mni (dollar ekvivalentida 132,4 mln. AQSH dollari) va jami investisiyalardagi ulushi 2022 yilga nisbatan 0,5 % punktga kamayib, 0,4 % ni tashkil etdi. Shuningdek, mazkur jamg'arma hisobidan moliyalashtirilgan investisiyalar hajmi 2022 yilga nisbatan 58,0 % ni tashkil etdi. O'zbekiston Respublikasi bo'yicha Respublika byudjetidan moliyalashtiriladigan infrastruktura, iqtisodiy va ijtimoiy sohani rivojlantirishga yo'naltirilgan investisiyalar hajmi 2022 yilga nisbatan 88,6 % ni yoki 20,4 trln, so'mni tashkil etdi. Shuningdek, suv ta'minoti va kanalizatsiya tizimini rivojlantirish jamg'armasi mablag'lari hisobidan investisiyalar 2022 yilga nisbatan 52,9 % ni, 1,7 trln. so'mni tashkil etdi. Ularning jami investisiyalardagi ulushi, mos ravishda 0,6 % punktga kamayib, 0,5 % ni tashkil etdi.

Dunyoda ham xalqaro, ham milliy huquqiy miqyosda yuzaga keladigan investisiya huquqiy munosabatlari kundan-kunga mazmunli bo'lib bormoqda. Aniqlanishicha, milliy investisiya huquqi xalqaro investisiya huquqining asosiy qoidalari asosida rivojlanmoqda, chunki investisiyalar dastlab huquqiy kategoriya va vosita bo'lib, nafaqat milliy investorlarni davlat bilan, balki xorijiy investorlarni ham istiqbolli ob'ektlar bilan bog'laydi. boshqa davlatdagi iqtisodiy faoliyat. O'tgan yillar davomida hali ham davlat sektoriga kiruvchi mavjud aktivlarni xususiylashtirish va davlat tasarrufidan chiqarish jarayonlari jadallashtirildi. Xususiylashtirish asosan metallurgiya va tog'-kon sanoati, neft-gaz sektori, kimyo va boshqa sohalarga ta'sir qiladi. Mintaqa iqtisodiyotiga yo'naltirilgan investisiyalar har bir aniq loyihaning maqsadlari, uni amalga oshirish muddati va unga jalb qilingan resurslar bilan cheklangan sharoitlarda foydali bo'lishi kerak. Samaradorligi oldindan tasdiqlangan, o'zini oqlash muddati qisqa va amalga oshirish shartlari qo'shimcha xavfga ega bo'lmagan loyihalarga sarmoya kiritish maqsadga muvofiqdir. Shuning uchun investisiyalar, birinchi navbatda, aniq ichki va tashqi bozorlarga yo'naltirilgan, kapitalni ko'p talab qilmaydigan yoki strategik ahamiyatga ega bo'lgan yangi ishlab chiqarishlarni yaratishga yoki an'anaviy sanoat bazasini rekonstruksiya qilish va modernizatsiya qilishga yo'naltirishi kerak. Umidsiz zarar ko'rayotgan korxonalarini moliyalashtirish va qo'llab-quvvatlashdan voz kechish, shu bilan birga import qilinadigan tovarlar yoki resurslar bilan solishtirganda mahsuloti raqobatbardosh bo'ladigan yangi ishlab chiqarishlarni tashkil etishdan voz kechish kerak

Mintaqaviy iqtisodiyotda investision oqimlar muayyan tarkibiy cheklovlarga ega. Har bir tarkibiy nisbat rivojlanishning ayrim chegaralangan darajalarini yoki

hozirgi holatini belgilashi kerak. Limit qiymatlari dasturning ma'lum bir bosqichini amalga oshirishning taktik shartlariga va ushbu muammolarni hal qilishda davlat aralashuvi imkoniyatiga qarab muvozanatli tarzda o'rnatilishi kerak, chunki bunday nisbatlar ataylab o'zgartirilishi mumkin. Xulosa o'rnida, investisiya salohiyati va investisiya muhitidagi o'zgarishlar tahlili asosida shunday xulosaga kelish mumkinki, 2023 yilning yanvar-dekabr oylarida jami investisiyalar hajmida, markazlashgan moliyalashtirish manbalari hisobidan moliyalashtirilgan asosiy kapitalga investisiyalarning ulushi, 2022 yilga nisbatan 3,0 % punktga kamayib, 12,7 % ni yoki 44,8 trln. so'mni tashkil etdi. Mos ravishda, markazlashmagan moliyalashtirish manbalari hisobidan 307,3 trln. so'm yoki jami investisiyalarning 87,3 % investisiyalari o'zlashtirilib, 2022 yilga nisbatan 3,0 % punktga ko'paydi. O'zbekiston ijobiy ko'rinishga ega, bu esa, shubhasiz, mamlakatga xorijiy sarmoyalarni faol jalb etishga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori 2020 yil 24 fevral, №PQ-4611: "Moliyaviy hisobotning xalqaro standartlariga o'tish bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"
2. Lubis, S. N., Menglikulov, B., Shichiyakh, R., Farrux, Q., Ugli, B. O., Karimbaevna, T. M., ... & Jasur, S. (2024). Temporal and spatial dynamics of bovine spongiform encephalopathy prevalence in Akmola Province, Kazakhstan: Implications for disease management and control. *Caspian Journal of Environmental Sciences*, 22(2), 431-442.
3. Abdulazizovich, X. U. B. (2024). MOLIVAVIY AKTIVLAR TASNIFINI TAKOMILLASHTIRISH. *OBRAZOVANIE HAYKA I INNOVATSIONNYYE IDEI V MIPE*, 41(2), 82-86.
4. Abdulazizovich, K. U. (2022). Improving Methodological Approaches to Financial Asset Accounting. *INTERNATIONAL JOURNAL OF RESEARCH IN COMMERCE, IT, ENGINEERING AND SOCIAL SCIENCES ISSN: 2349-7793 Impact Factor: 6.876*, 16(4), 56-62.
5. Abdulazizovich, X. U. B. (2023). XALQARO QOIDALAR ASOSIDA QIMMATLI QOG'OZLAR HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH.
6. Abdulazizovich, K. U. IMPROVING THE REFLECTION OF MONEY AND CASH EQUIVALENT IN THE ACCOUNTING BALANCE. *Dear Academicians & Research Scholars*, 55.
7. Abdulazizovich, K. U. B. (2023). Improvement Of Information About Accounts Receivable In Current Assets In The Balance Sheet Based On International Standards. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 2849-2859.
8. Khakimov, B. J., Alimov, B. B., Kholmirezayev, U. A., & Polechov, A. X. (2013). theory of Economic Analysis. *Tashkent" economics-finance"—2013*.
9. Abdulazizovich, K. U. (2023). POSITIVE ASPECTS OF THE CASH METHOD IN SMALL ENTERPRISES UNDER UNUSUAL CIRCUMSTANCES. *ASIA PACIFIC JOURNAL OF MARKETING & MANAGEMENT REVIEW ISSN: 2319-2836 Impact Factor: 8.071*, 12(11), 38-47.

10. Холмирзаев, У. А. (2023). ДЕБИТОР ҚАРЗЛАРИНИ АЙЛАНИШИ ТАҲЛИЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ: ДЕБИТОР ҚАРЗЛАРИНИ АЙЛАНИШИ ТАҲЛИЛИНИ ТАКОМИЛЛАШТИРИШ МАСАЛАЛАРИ.
11. Xolmirzaev, U. A. (2020). Financial assets and improvements of their analysis. *Экономика и социум*, (1 (68)), 102-105.
12. Abdulazizovich, X. U. B. Moliyaviy aktivlar hisobini yuritishda xalqaro standartlar qoidalarini qo'llash masalalari. *Ilmiy monografiya. Toshkent–2023*.
13. Xolmirzayev, U. B., & Ergashev, I. (2024). SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI BOSHQARISH TIZIMI. *Theoretical aspects in the formation of pedagogical sciences*, 3(5), 109-115.
14. Хакимов, Б., Талабоев, Х., & Холмирзаев, У. (2021). ВОПРОСЫ УЛУЧШЕНИЯ АНАЛИЗА ОБРАЩЕНИЯ ДОЛГОВОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ В УСЛОВИЯХ НАПРАВЛЕНИЯ. *Экономика и социум*, (6-2 (85)), 441-446.
15. Xolmirzayev, U. B., & Hakimova, G. Z. (2024). SANOAT KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYATNI AMALGA OSHIRISHNING MOLIYAVIY MECHANIZMI. *QO 'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI*, 10, 96-98.
16. Abdulazizovich, X. U. B., & Abdullajanovich, U. T. (2024). SANOAT ISHLAB CHIQRISH KORXONALARIDA INNOVATSION FAOLIYAT YO 'NALISHLARI. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 41(5), 17-21.
17. Khakimov, J. B., & Kholmirzayev, A. U. (2021). Positive Aspects Of Cash Method In Small Enterprises In The Context Of Pandemic. *Turkish Online Journal of Qualitative Inquiry*, 12(7).
18. Abdulazizovich, X. U. B., & Muhabbat, N. (2024). INCREASING COMPETITIVENESS IN THE COMMODITY MARKET IN INDUSTRIAL ENTERPRISES. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 42(1), 197-206.
19. Холмирзаев, У. А., & Самижонова, Ш. С. (2022). СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ ОТРАЖЕНИЯ ДЕНЕГ В БУХГАЛТЕРСКОМ БАЛАНСЕ. *Экономика и социум*, (5-2 (92)), 755-766.
20. Холмирзаев, У. А., & Камолдинов, О. О. (2022). АСПЕКТЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ ПРЕДСТАВЛЕНИЯ ИНФОРМАЦИИ О ДЕБИТОРСКОЙ ЗАДОЛЖЕННОСТИ ПО ОБОРОТНЫМ СРЕДСТВАМ В БУХГАЛТЕРСКОМ БАЛАНСЕ. *Экономика и социум*, (5-2 (92)), 767-779.
21. Убайдуллаев, Т., & Холмирзаев, У. (2019). ФАКТОРЫ И ТЕНДЕНЦИИ ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА. *Мировая наука*, (1 (22)), 299-302.
22. Gulshirin, J., & Abdulazizovich, X. U. B. (2022, March). INCREASING THE EFFICIENCY OF INVESTMENT IN THE DEVELOPMENT OF EXPORT DIVERSIFICATION IN THE REGION. In *Conference Zone* (pp. 277-281).
23. Khakimov, B., & Kholmirzayev, U. (2020). Improving Cash Accounting And Analysis On The Basis Of International Experiences. *International Finance and Accounting*, 2020(1), 18.

24. Hakimov, B., Yunusov, M., & Holmirzayev, U. (2018). Elaboration of The Balance Sheet Liquidity Analysis-Requirements of The Period. *International Finance and Accounting*, 100.
25. Xolmirzaev, U. A., & Juraev, E. S. (2020). Problems of improvement of debtor debt analysis. *Мировая наука*, (1 (34)), 100-105.
26. Sirojiddinov, I., Xolmirzaev, U., & Axmadjonova, M. (2021). THE NEED AND FACTORS TO ACCELERATE THE DEVELOPMENT OF PRIVATE ENTREPRENEURSHIP. *Интернаука*, (21-5), 14-16.
27. Камолов, А. А., & Холмирзаев, У. А. (2016). Малый бизнес и частное предпринимательство в Узбекистане. *Вопросы экономики и управления*, (5), 182-184.
28. Abdulazizovich, X. U. B., Qutbiddinovich, S. I., & Sobirjon o'g'li, J. E. (2021). Positive aspects of the cash method in small businesses in a pandemic environment. *American Journal of Economics and Business Management*, 4(3), 1-8.
29. Abdurahmon, K., & Abdulazizovich, K. U. (2021, December). Some Issues of Improving Securities Accounting. In *Conference Zone* (pp. 129-132).
30. Abdulazizov, K. U., Sherzod, I., & Abdulkhodineva, S. M. (2022). IMPROVING THE METHODOLOGICAL BASIS OF ACCOUNTING FOR FINANCIAL ASSETS. *INTERNATIONAL JOURNAL OF SOCIAL SCIENCE & INTERDISCIPLINARY RESEARCH ISSN: 2277-3630 Impact factor: 8.036*, 11, 34-39.
31. Kamolov, A. A., & Xolmirzayev, U. A. (2018). Economic Laws And Categories. *Экономика и социум*, (2 (45)), 34-36.
32. Abdulazizovich, K. U. B., & Tursunpolatovna, N. N. (2023). Improving Reflection Of Information About Cash And Equivalents In The Accounting Balance Sheet On The Basis Of International Standards. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 2107-2114.
33. Abdullaevich, A. O., & Abdulazizovich, K. U. B. (2023). The Importance of Infrastructure in Facilitating the Business Environment. *Journal of Survey in Fisheries Sciences*, 10(2S), 3695-3702.
34. Kholmirzaev, U. B. A., & Ubaydullayev, T. A. (2023). Improving the classification of financial assets according to the economic content. *Educational Research in Universal Sciences*, 2(1), 203-209.
35. Qutbiddinovich, S. I., & Abdulazizovich, X. U. B. (2023). GAAP ASOSIGA QO'YILGAN MOLIVAVIY HISOB KONTSEPTSIYALARI. *Interpretation and researches*, 1(3), 42-50.
36. Kamalov, A. A., & Xolmirzayev, U. A. (2016). Small business and private entrepreneurship in Uzbekistan. *Questions of Economics and Management*, 5(7), 6.
37. Xolmirzaev, U. B. A., & Madaliev, M. R. (2023). MOLIVAVIY HISOBOTLARNING QAYTA KO'RIB CHIQLISHIDA XALQARO TALABLARGA RIOYA ETILISHI ZARURLIGI. *Educational research in universal sciences*, 2(3), 424-432.
38. Xolmirzayev, U. A., & Xakimova, G. A. (2023). XO'JALIK YURITUVCHI SUB'EKTlarda DEBITOR QARZLARINING AYLANISHI TAHLILIGA

ZAMONAVIY YONDASHUVLAR: XO'JALIK YURITUVCHI SUB'EKTLARDA DEBITOR QARZLARINING AYLANISHI TAHLILIGA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR.

39. O'g'li, J. E. S., & Abdulazizovich, X. U. B. (2019). Profits of housekeeping and its development. *Asian Journal of Multidimensional Research (AJMR)*, 8(4), 419-423.
40. Juraev, E. S., & Xolmirzayev, U. A. (2020). Supporting small business subjects by tax reforms. *Экономика и социум*, (1 (68)), 48-52.
41. Xolmirzaev, U., Juraev, E., & Axmadjonova, M. (2021). The role of accounting in small business management. *Интернаука*, (21-5), 20-22.
42. Juraev, E., Xolmirzaev, U. A., & Rustamova, M. (2021). INCREASING THE EFFICIENCY OF REAL INVESTMENT IN THE CONDITIONS OF ECONOMIC LIBERATION. *Интернаука*, (21-5), 9-11.
43. Juraev, E. S., & Xolmirzayev, U. A. (2019). Profits of housekeeping and its development. *TRANS Asian Research Journals*, 8(4).
44. Xolmirzaev, U. A., Juraev, E., & Jamgirova, G. I. (2021). APPROACH TO ACCOUNTING FOR FINANCIAL ASSETS IN THE ENTERPRISE IN ACCORDANCE WITH INTERNATIONAL STANDARDS. *Интернаука*, (21-5), 17-19.
45. Abdulazizovich, X. U. B., & Djabirxanovna, N. M. (2024). MOLIYAVIY AKTIVLAR HISOBINING TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI. *Modern education and development*, 12(3), 288-297.
46. Abdulazizovich, X. U. B., & Raxmjonovna, M. N. (2024). QIMMATLI QOG'OZLARNI ANALITIK HISOBINI TAKOMILLASHTIRISH MASALALARI. *Modern education and development*, 12(4), 18-28.
47. Akbarjon, I. (2024). XARAJATLARNI BUDJETLASHTIRISH BIZNES REJANING MUHIM ASOSI SIFATIDA. *ОБРАЗОВАНИЕ НАУКА И ИННОВАЦИОННЫЕ ИДЕИ В МИРЕ*, 41(5), 22-28.